

Cilt / Volume: 3, Sayı / Issue: 1, Sayfalar / Pages: 26-45

Araştırma Makalesi / Research Article

Received / Alınma: 19.01.2023

Accepted / Kabul: 25.04.2023

ÖZEL YETENEK VE LGBTİ+ KONUSUNDA YAPILMIŞ ARAŞTIRMALARIN İNCELENMESİ

Deniz BAHÇE¹

Şule DEMİREL DİNGEÇ²

Öz

Toplum içerisinde herhangi bir konuda norma uyan bireyler normal olarak değerlendirilirken, diğer bireyler farklı olarak nitelendirilebilir. Bu farklılık bazen pozitif bazen negatif olsa da iki durumda da farklılığın getirdiği zorluklar yaşanabilir. Cinsel kimlik anlamında toplumlarda yaygın olan görüş, heteroseksüel ilişkilerin normal olması ve diğerlerininse farklı kabul edilmesi şeklindedir. Zekâ ve yetenek düzeyi normalin altında veya üzerinde olan bireyler de toplumdaki bir başka *farklı* gruptur. Özel yetenekli bireyler belli bir alanda veya alanlarda akranlarından daha üst düzeydedir denebilir. Bu çalışmada cinsel kimlikleri ve yönelimleri normdan farklılaşan özel yetenekli bireylere ilişkin yapılmış çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ayrı iki bağlamda farklılık yaşanan bireylere ilişkin çalışmalar irdelenecektir. Çalışma, konuyla ilgili araştırmaların güçlü ve eksik yönlerini belirlemek, LGBTİ+ ve özel yetenekli bireyleri daha iyi tanımak ve onlara ne tür destekler sağlanabileceğini ortaya koymak mümkün olabilecektir. Çalışma doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. İncelenen dokümanlara dâhil etme kriterleri (a) SCOPUS ve Web of Science (WoS) veri tabanlarında açık erişimde olan araştırma makaleleri olması (b) “LGBTİ+” ve “özel yetenek” anahtar kelimelerinin bulunması olarak belirlenmiştir. Spesifik bir konu olan çalışma konusuyla ilgili 7 makaleye ulaşılmıştır. Araştırmalarda yer alan katılımcıların hepsi özel yetenek tanısı almış ve farklı cinsel yönelimlere sahiptirler. İncelenen çalışmalarda özel yetenekli LGBTİ+ bireylerin ilk başlarda LGBTİ+ kimliklerini saklama ve akademik başarılarını öne çıkarma eğilimleri göstermesi daha sonra kendilerini kabul etmeleri dikkat çekicidir. Çalışmada yapılan doküman incelemesi sonucunda LGBTİ+ ve özel yetenek ile ilgili daha yeni çalışmalar olmasına rağmen hala sınırlı sayıda yayın olduğunu göstermektedir. Bunun bir nedeni, özel yeteneklerin tespiti, eğitimde farklılaşma, yasal politikalar gibi birçok konu açık ve tercih edilirken, LGBTİ+ ile ilgili çalışmaların tercih edilmemesi olabilir. Öte yandan, Türkiye’de üstün yetenekli LGBTİ+ bireylerle ilgili çalışmaların olmaması, kültürel değerlerin bilim üzerinde etkisi olduğunu düşündürmektedir.

¹Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, denizbahce@akdeniz.edu.tr , <https://orcid.org/0000-0003-0915-4164>

²Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi, suledemirel@anadolu.edu.tr , <https://orcid.org/0000-0002-6709-7690>

*Atıf/ Citation: Bahçe, D. & Demirel Dinceç, Ş. (2023). Özel yetenek ve lgbti+ konusunda yapılmış araştırmaların incelenmesi, *Dicle Akademi Dergisi*, 3(1), 26-45.

Bu makale [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) altında lisanslanmıştır

Anahtar Kelimeler: Özel Yetenek, LGBTİ+, Doküman İncelemesi

DOCUMENT REVIEW OF RESEARCHES ABOUT GIFTED AND LGBTQ+

Abstract

In society, individuals who conform to the norm in any subject are considered normal, while other individuals may be characterized as different. Although this difference is sometimes positive and sometimes negative, in both cases, there may be difficulties brought about by the difference. In terms of sexual identity, the common view in societies is that heterosexual relationships are normal and others are considered different. Individuals with intelligence and ability levels below or above normal are another diverse group in society. It can be said that gifted individuals are at a higher level than their peers in a certain field or fields. In this study, it is aimed to examine the studies on gifted individuals whose sexual identities and orientations differ from the norm. In line with this purpose, studies on individuals with differences in two different contexts will be analyzed. In the study, it will be possible to identify the strengths and shortcomings of the studies on the subject, to get to know the individuals in such a group better and to reveal what kind of support can be provided to them. The study was conducted by document analysis method. The inclusion criteria for the documents analyzed were (a) open access research articles in SCOPUS and Web of Science (WoS) databases (b) the presence of the keywords "LGBTQ+" and "gifted and talented". We found 7 articles related to the specific topic of the study. All of the participants in the studies were diagnosed as gifted and had different sexual orientations. In the studies examined, it is noteworthy that gifted LGBTQ+ individuals initially showed a tendency to hide their LGBTQ+ identities and emphasize their academic achievements, and later accepted themselves. As a result of the document review in the study, it shows that although there are more recent studies on LGBTQ+ and special talent, there is still a limited number of publications. One reason for this may be that while many subjects such as the identification of special talents, differentiation in education, and legal policies are open and preferred, studies on LGBTQ+ are not preferred. On the other hand, the lack of studies on gifted LGBTQ+ individuals in Turkey suggests that cultural values have an impact on science.

Keywords: Giftedness, LGBTQ+, document analysis.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

In society, individuals who conform to the norm in any subject are considered normal, while other individuals may be characterized as different. Although this difference is sometimes positive and sometimes negative, in both cases, there may be difficulties brought about by the difference. In terms of sexual identity, the common view in societies is that heterosexual relationships are normal and others are considered different. Individuals with intelligence and ability levels below or above normal are another diverse group in society. It can be said that gifted individuals are at a higher level than their peers in a certain field or fields. In this study, it is aimed to examine the studies on gifted individuals whose sexual identities and orientations differ from the norm. In line with this purpose, studies on individuals with differences in two different contexts will be analyzed. In the study, it will be possible to identify the strengths and shortcomings of the studies on the subject, to get to know the individuals in such a group better and to reveal what kind of support can be provided to them.

Method

In the study, SCOPUS and Web of Science (WoS) databases were used. These databases have been preferred because of the publication and citation sections they cover, as they are two powerful databases that have attracted the attention of the scientific world. Scan criteria; the words “talented and talented” were used in the main title area and the words LGBTQ+ were used in the subject area; it is limited to being open to full-text access and being a research article. With the determined criteria, there is no limitation on the publication year. As a result of the search, 9 articles published between 1997 and 2022 were reached. Since one of the accessed articles is a dictionary and the other is a review article, it was not included in the scope of this research. Thus, there are 7 articles left.

Findings

We found 7 articles related to the specific topic of the study. All of the participants in the studies were diagnosed as gifted and had different sexual orientations. In the studies examined, it is noteworthy that gifted LGBTQ+ individuals initially showed a tendency to hide their LGBTQ+ identities and emphasize their academic achievements, and later accepted themselves.

Discussion, Conclusion and Recommendations

As a result of the document review in the study, it shows that although there are more recent studies on LGBTQ+ and special talent, there are still limited publications. One reason for this may be that while many issues such as the identification of special talents, differentiation in education, and legal policies are still open and preferred, studies on LGBTQ+ are not preferred. On the other hand, the lack of studies on gifted LGBTQ+ individuals in Turkey may indicate that cultural values have an impact on science. One of the common aspects of the studies reviewed is coping strategies. It was determined that gifted LGBTQ+ individuals first discovered themselves during adolescence, were ashamed and afraid. It has been determined that they prefer to focus on the area they are capable of in order to cope with these feelings. In addition, investigating the issues such as label effect, social emotional sensitivities and support, loneliness and bullying that affect this group can contribute positively to both the literature and the lives of these individuals. In the field of practice, it is thought that mentor support will be beneficial for these individuals. For this reason, it is recommended that those who want to take on a mentoring role in the field should also improve themselves in this group.

1. GİRİŞ

Norm kavramı Türk Dil Kurumu (2023) tarafından “Yargılama ve değerlendirmenin kendisine göre yapıldığı ölçüt” olarak tanımlanmıştır. Normların toplum açısından önem dereceleri farklılaşabilir. Yani toplumdaki bütün normlar aynı seviyede kabul görmemektedir (Eren, 2007). Örneğin, popülasyonun çoğu esmer olan bir ülkede sarışın bireyler azınlık grupta yer almalarına rağmen fiziksel özelliklerle ilgili bu durum toplumda çok önem ve tepki yaratmayabilir. Ancak hırsızlığın yasak olduğu yasalarla belirlenmiş ve ahlaki değer olarak yanlış olarak nitelendirilen bir toplum içerisinde hırsızlık yapan biri, içinde bulunduğu toplumda çok daha fazla tepki toplayacaktır. Üstelik bu tepki olumsuz olacaktır. Özetle toplumda norm dışı durumların değerlendirilmesi durumun içeriğine, düzeyine, bağlamına göre değişimler gösterebilir. Bu çalışmada hem cinsel yönelimi açısından hem de yetenek düzeyi açısından normdan farklılaşan özel yetenekli bireylerle ilgili çalışmalar konu alınmıştır. Özel yetenek normun üzerinde bir grup olduğu için toplumda olumlu geri bildirimler alabilir. Farklı cinsel yönelimler ise toplumda olumsuz tepki çeken bir norm dışı konu olabilir. İlk bakışta biri

pozitif, diğeri negatif görünen bu iki farklılık grubuyla ilgili çalışmaların incelenmesiyle özel yetenekli LGBTİ+ bireylerle ilgili detaylı bir değerlendirme yapmak mümkün olabilecektir.

1.1. Cinsellik

Cinsiyet, bireye üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaratılış özelliğidir (TDK, 2023). Tanımdan da anlaşıldığı gibi cinsiyet yaratılıştan gelen biyolojik bir özelliktir. Dünyadaki tüm canlılarda dişi ve eril olmak üzere iki tür biyolojik cinsiyet vardır. Ancak cinsellik kavramı, “kadın ve erkek” bileşenleri ile açıklanabilecek basit bir kavram değildir. Cinsellik (sexuality) ve toplumsal cinsiyet (gender) kavramları tanımlanırken sıklıkla birbirine karıştırılmaktadır (Siann, 2013). Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2006) cinselliği, bireylerin cinsiyetini, cinsel kimliklerini ve rollerini, cinsel yönelimini, hazzı, samimiyeti ve üremeyi; düşüncelerle, arzularla, inançlarla, tutumlarla, değerlerle, davranışlarla deneyimlemesi ve ifade etmesi olarak tanımlamıştır.

Cinsiyetin bileşenleri cinsel kimlik, cinsel yönelim, biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet iken; cinselliğin temel boyutları biyolojik, psikolojik ve kültürel boyutlar olarak sıralanabilir (World Health Organization, 2006; Coleman, 2007). Cinsiyet ve cinsellik arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak için öncelikle cinsiyetin bileşenleri açıklanmalıdır:

- a. Cinsel kimlik, bireylerin ait hissettikleri cinsiyetlerini ifade eder. Bireyin kendi bedenini ve benliğini hangi cinsiyet içinde algıladığına, kabullendiğine, duygu ve davranışlardan oluşan (Eser, 2008) psikolojik ve sosyal yönleri olan süreçtir. Kısaca bireyin kendini hissettiği cinsiyettir.
- b. Cinsel yönelim, bireyin diğere bireylere karşı duyduğu romantik, cinsel uyarım ve arzuyu ifade eden cinsel çekimdir (APA,2009). Heteroseksüellik ile LGBTİ+ kısaltmasındaki lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel, interseks kimlikleri ve + işareti cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği çeşitliliğini temsil etmektedir (KAOSGL, 2021).
- c. Biyolojik cinsiyet, bireyin doğduğunda sahip olduğu genital organa göre kadın ve erkek olarak ayrılan cinsiyet kavramıdır.
- d. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeklerin içinde buldukları toplumun kültürel değerlerine göre şekillenen ve kabul gören davranış, rol, fiziksel görünüştür (Tezel, 2009).

Yukarıda açıklanan bileşenlerden biyolojik cinsiyet, cinselliğin *biyolojik boyutu* ile ilişkilidir. Kadın ve erkeğin bir araya gelerek insan neslinin devamını sağlaması temeline dayalıdır. Cinsel kimlik ve cinsel yönelim, cinselliğin *psikolojik boyutu* ile ilişkilidir. WHO (2006) bu boyutu kiminle, nerede, ne zaman, nasıl olacağını belirlemek olarak açıklamıştır.

Ayrıca kişilik özellikleri, duygular, bilişsel işlevler, geçmiş yaşantılar, travmalar, davranış örüntüleri de cinselliğe yaklaşımımızı ve seçimlerimizi etkileyen psikolojik faktörler olarak dahil edilmiştir. Literatür incelendiğinde bazı çalışmalar (APA, 1973; Hirschfeld, 2000; Ulrichs, 1994; WHO, 2006) LGBTİ+ bireylerin cinsel kimlik ve yöneliminin içten (doğuştan) gelen duygular ve farklılık olduğunu savunurken; bazı çalışmalar (Bergler, 1956; Krafft-Ebing, 1907; Rado, 1940) travma veya hastalık kaynaklı olduğunu savunmaktadır. Konuyla ilgili üçüncü bir bakış açısı ise Freud (1905, 2017) tarafından öne sürülmüştür. Ona göre her birey biseksüel doğar, ergenlik döneminde de cinsel kimliği ve yönelimi oluşur. Homoseksüelite yetişkinliğe geçiş aşamasında görülüyorsa, bu durum cinsel işlevin normal varyasyonlarından biri olarak kabul edilebilir (Freud, 1951). Toplumsal cinsiyet ise cinselliğin *kültürel boyutu* ile ilişkilidir. Kültürel boyut, bireyin içinde bulunduğu toplumun geleneklerini, inanç ve değer sistemini, ahlaki tutumlarını içerir. Vatandaş'ın (2007) örneği ile cinselliğin kültürel boyutu ve toplumsal cinsiyet rollerini somutlaştırabiliriz: Doğacak çocukları için giysi ve eşya hazırlayan ebeveynler, çocuklarının cinsiyetine göre alacakları eşyanın rengi ve şekli konusunda tercih yaparlar. Doğum sonrasında ise çocuk için belirlenen toplumsal dünya gittikçe belirginleşir; elbiseler, saçın boyu ve şekli, hitaplar, oyuncaklar, çocuğa yönelik davranışlardaki sevecenlik biçimi ve dozajı, çocuk için uygun bulunan veya uygun bulunmayan davranışlar, çocuk için düşünülen ve arzulanan meslekler vs. tüm bunlar toplumun kabul edilen normlarına uygun şekillenir.

1.2. LGBTİ+

Avrupa ülkelerinde eşcinsellik, 19. Yüzyılın ikinci yarısında psikiyatrik bir kavram olarak nitelendirilmiş ve bu durumdan kaynaklı eşcinsel bireyler “hasta” olarak etiketlenmişlerdir. 1950’ilerde tıp alanındaki tanımlar değişmeye başlamış; 1973’te ise eşcinsellik DSM’nin (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) hastalık kategorisinden çıkartılmıştır. Buz’a göre (2011, s.138) eşcinsellik, biseksüellik ve heteroseksüellik temel üç yönelimdir. Bireyin cinsel yönelimi, genetik, hormonal, bilişsel ve çevresel faktörlerden etkilenir (Gender Spektrum, 2015). Bu yönelimler hastalık değil, yönelim farklılığıdır (Buz, 2011, s.258).

LGBTİ+, Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks kimliklerinin baş harflerinden oluşan kısaltmadır. Lezbiyen, Gey, Biseksüel, cinsel yönelim; Trans, cinsiyet kimliği; İnterseks ise cinsiyet durumu/karakteristiğidir. Kısaltma sonunda yer alan “+” ise cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin çeşitliliğini sembolize etmektedir (KAOSGL, 2021; Merrill, 2021).

LGBTİ+'nin bileşenleri olan bu kavramlar KAOSGL (2021) tarafından aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır (KAOSGL, 2021).

- Eşcinsel, kendi cinsiyetinden kişilere duygusal, romantik ve cinsel yönelim içinde bulunan bireyleri ifade eden terimdir. Eşcinsel terimi cinsiyetsiz bir ifadedir.
- Lezbiyen, duygusal, romantik ve cinsel yönelimleri kendi cinsiyetinden olan kadınları tanımlar.
- Gey, duygusal, romantik ve cinsel yönelimleri kendi cinsiyetinden olan erkekleri tanımlar.
- Biseksüel, birden fazla cinsiyete duygusal, romantik ve cinsel yönelimi bulunan bireylerdir.
- Trans, cinsiyeti veya cinsiyet kimliği, biyolojik cinsiyetle uyumlu olmayan kişilerin tümünü ifade eder. Şemsiye bir terim olarak da kullanılır.
- İnterseks, biyolojik olarak her iki cinsiyete ait olan bireylerdir. İnterseks bireyler kadın ve erkek cinsel organıyla doğarlar. Bazı durumlarda hormonal anlamda çift cinsiyetli olma durumudur. Birey hem erkek hem kadın özellikleri taşıyabilir.
- "+" ise "panseksüel, transseksüel, queer, genderqueer, non-binary, gender non-conforming, aseksüel, heteroseksüel, cisgender, drag" cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerini sembolize etmektedir.

Son zamanlarda yapılan çalışmalar, gurur yürüyüşleri (Pride) ve hak savunuculuğu faaliyetleri cinsel yönelimi farklı olan bireylerin varoluşunu, haklarının temsilini ve toplumun farkındalığını artırmaktadır (Duyan, 2020, s.73-75). Böylece eşcinsel bireyler toplum içinde kabul görmeye başlamış ve bu bireyler için yasal düzenlemeler getirilmiştir. İlgili düzenlemelerden evlilik hakkı, LGBTİ+'li bireylerin kanun önünde tanındıklarını, ayrımcılığa uğramamaları gerektiğini, eşit olduklarını savunduğu için önem arz etmektedir (Özenç, 2018). Yine de eşcinsel evliliklerin yasalarca kabul gördüğü bazı Avrupa ülkelerinde (Belçika, Birleşik Krallık Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İzlanda, Malta, Norveç ve Portekiz), toplumun eşcinsellerle ilgili önyargı ve dışlayıcı tutumları yok olmamıştır. Türkiye'ye bakıldığında ise eşcinsellik ve evlilikleri ile ilgili yasal zemin bulunmamaktadır (Taş, 2016, s.259).

1.3. Özel Yetenekliler

Özel yeteneğin birçok tanımı olmasına karşın çağdaş bakış açısıyla zekanın çok boyutlu ve dinamik bir yapısı olduğu tanımı kabul görmektedir. Galton (1869) zekayı, doğuştan gelen

statik bir yapı olarak tanımlamış ve kriter olarak ise standartlaşmış ölçme araçların edinilen genel zekâ puanını (IQ) belirlemiştir. Aynı şekilde Terman (1916) da 140 ve üzeri IQ puanına sahip bireyleri üstün zekalı olarak tanımlamıştır. Çok boyutlu modellere göre zekâ zihinsel bileşenlerin yanı sıra zihinsel olmayan kişilik özellikleri ve çevresel koşullar gibi faktörlerden etkilenmektedir (Sak, 2018). Bu nedenle en kapsamlı tanımıyla özel yetenekliler, bir ya da daha fazla alanda tipik gelişim gösteren, akranlarından anlamlı bir şekilde üst düzey performans gösteren bireylerdir (NAGC, 2019).

Literatürde özel yetenekliler ile ilgili çalışmalarda akademik ve bilişsel gelişim alanlarında çalışmalara sıklıkla rastlanılırken (Atalay, 2014; Erdoğan, 2006; Kanlı, 2011; Reis & McCoach, 2000; Rogers, 1986; Steiner & Carr, 2003; Sternberg & Davidson, 1985) sosyal duygusal gelişim alanında daha az çalışma yapıldığı saptanmıştır (Akarsu & Mutlu, 2017; Milne & Reis, 2000; Oğurlu & Yaman, 2010; Reis & Renzulli, 2004; Saranlı & Metin, 2012;). Aslında yetenek gelişim süreçlerinin anlaşılabilmesi kişilik ve karakter gelişimlerinin incelenmesiyle de mümkün olmaktadır (Heller, 2004; Gagne, 2007; Ziegler vd., 2017). Örneğin pek çok özel yetenek modeline (Gagne, 2004; Renzulli, 1988) göre potansiyeli çok yüksek olan bir bireyin bu potansiyeli azim, çalışma, odaklanma gibi kişisel özellikler ile sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilme ve öz yeterliğe sahip olmak gibi sosyal özellikleri (Norris, 2003) etkileşime girdiğinde performanslarında olumlu gelişmeler olmaktadır. Özel yetenekli bireylerin yaygın olarak kabul gören karakter özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (Clark, 2002; Davis & Rimm, 1977; Lovecky, 1992; Piechowski, 1991; Silverman, 1994):

- Özgüvenli
- Bağımsız
- Risk alan
- Yüksek motivasyon
- Sebatkar
- Gelişmiş adalet duygusu
- Yalnızlık
- Mükemmeliyetçilik
- Liderlik
- Sıkılğan
- Hassas
- Sosyal konulara duyarlı
- Empati yeteneği kuvvetli
- Tutkulu
- Etik değerleri gözetem
- İdealist

Özel yetenekli bireyler, çevresinin farkında olan, duyarlı, kuvvetli empati yeteneğine sahiptir (Silverman, 1994). Bu bireylerin, akranları ile sosyal ilişki kurmakta ve akran kabulü

konusunda zorlandığı, çevresi tarafından ötekileştirildiği, yalnızlaştığı ve hatta özel yetenek etiketinden kaynaklı zorbalığa maruz kaldığı durumlar olabilir. Webb ve arkadaşları (2005) yaşanan olumsuz durumlara özel yeteneklilerde görülen asenkron gelişimin neden olabileceğini ifade etmektedir. Yetenekli birey, bilişsel performansta akranından ileride olsa da zorbalığa karşı savunmasız kalabilir. Zorbalık gibi olumsuz durumlarda sosyal duygusal gelişimin sekteye uğramaması adına çevrenin destekleyici tutumu önemlidir. Bu sebeple özel yetenekli bireyin destekleyici aile ortamına, ebeveyn-çocuk arasında güvenli bağlanmaya, okul içerisinde öğretmen ve akran tarafından kabul görmeye ihtiyacı vardır (Reis vd., 2004).

Özel yetenekliler akranlarına göre farklı yönleri, bazı karakteristik özellikleri, çevrelerinin yaklaşımları ve beklentileri gibi nedenlerle toplumdan farklılaşabilirler. Bu bireylerin cinsel kimlikleri ve yönelimleri de normdan farklı ise farklı bir grubun içerisinde yeniden farklı olmayı yaşayabilirler. Bu nedenle hali hazırda hassas olabilecekleri ve desteğe ihtiyaç duydukları sosyal duygusal gelişim alanında çok daha dikkatli olmak gerekebilir. Özellikle ergenlik, genç yetişkinlik gibi dönemlerde tercih etmeyip maruz kaldıkları bir yalnızlık yaşamaları onları olumsuz etkileyebilir. Örneğin psikolojik açıdan depresyon, kaygı, stres yaşama olasılıkları artabilir veya sosyalleşme ihtiyaçları için istemeden tehlikeli atmosferlere girebilirler. Ayrıca yetenek gelişimleri de dolaylı olarak farklı cinsel kimlik gelişiminden olumsuz etkilenebilir. Örneğin ayrımsal üstün zekâ ve üstün yetenek kuramında (Gagne, 2004) potansiyelin performansa dönüşmesi sürecinde çevresel faktörler, formal ve informal katalizörler son derece önemlidir. Farklı cinsel yönelimi nedeniyle ötekileştirilen veya kendisi yalnızlığı seçen bir özel yetenekli birey, bu katalizörleri verimli kullanamayabilir. Böylece potansiyeli aslında ulaşabileceği üst sınırlara ulaşmaktan mahrum kalabilir.

Özel yetenekli bireylerin sosyal duygusal özellikleriyle ilgili çalışmalar arasında korku, kaygı, mükemmeliyetçilik, akran ilişkilerinde zorluk, yalnızlık, depresyon, okul uyumsuzluğu (Akarsu & Mutlu, 2017; Hewitt, vd., 2002; Peterson, Duncan & Canady, 2009) gibi konular daha çok öne çıkmakta olup; cinsel kimlik konusu fazla çalışılan bir konu değildir. Oysa cinsel kimlik de özel yetenekli bir bireyin yetenek gelişimi sürecinde, sosyal uyumunda etki yaratabilir. Bu bağlamda, çalışmada cinsel kimlik ve yönelimleri normdan farklılaşan özel yetenekli bireylere ilişkin yapılmış çalışmaların azlığı, özel yetenekli LGBTİ+ bireylerin karşılaştığı durumlar ve görünürlüklerinin artması amacıyla ilgili konu hakkında yapılan çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Böylece konuyla ilgili çalışmaların güçlü ve eksik yönlerini belirlemek, böyle bir grupta yer alan bireyleri daha iyi tanımak ve onlara ne tür destekler sağlanabileceğini ortaya koymak mümkün olabilecektir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, cinsel yönelimleri farklı olan özel yetenekli bireylerle yapılmış araştırma çalışmalarını incelemek, bu bireylerin güçlü ve zayıf yanlarını belirlemektir. İlgili ana amaç kapsamında çalışmaların yayın yılına, araştırma yöntemine ve desenine, çalışma grubuna ve araştırma amacına ilişkin nasıl dağılım gösterdiklerini belirlemekse alt amaçlardır. Çalışmada bu amaçlara ulaşmak için doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırmanın amacına yönelik verilere ulaşmak için incelenen olgu hakkında bilgi içeren materyallerin analizidir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Doküman analiziyle belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemleri gerçekleştirilir (Bowen, 2009; Karasar, 2005). Çalışmada toplanacak veriler için SCOPUS ve Web of Science (WoS) veri tabanları kullanılmıştır. Bu veri tabanları kapsadıkları yayın ve atıf sayıları bağlamında bilim dünyasının dikkatini çekmiş güçlü iki veri tabanı olmalarına (Karasözen, Bayram & Burcu, 2011) dayanarak bu çalışma kapsamında tercih edilmişlerdir. Tarama ölçütleri; başlık alanında “özel yetenek” (keyword: gifted or talented), konu alanında LGBTİ (LGBTQ or gay or queer) kelimelerini içermesi, tam metin erişimine açık olması ve araştırma makalesi olmasıyla sınırlandırılmıştır. Belirlenen ölçütlerle birlikte yayın yılı sınırlandırılması yapılmamıştır. Tarama sonucunda 1997 ile 2022 yılları arasında yayımlanan 9 makaleye ulaşılmıştır. Ulaşılan makaleler içerisinden biri sözlük niteliğinde, diğeri öneri niteliğinde olup araştırma makalesi olmamaları nedeniyle kapsama alınmamışlardır. Böylece son olarak 7 makale kalmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde ulaşılan çalışmalarla ilgili inceleme sonuçları yer almaktadır. İlgili çalışmaların yayın yılı, yöntemi, deseni, çalışma grubu, amacı ve çalışma sonuçlarının bulunduğu Tablo 1 aşağıda görülmektedir.

Tablo 1. Özel Yetenekli LGBTİ+ Bireyleri Konu Alan Çalışmalar

Yazarlar	Yayın Yılı	Yöntem	Desen	Çalışma Grubu	Amaç	Sonuç
Peterson	2000	Nitel	Gömülü teori	6 Kadın 12 Erkek	Özel yetenekli ve LGBTİ bireylerin deneyimlerini ortaya çıkarmak.	Özel yetenekli LGBTİ+ bireyler, cinsel yönelimlerinden kaynaklı kendilerini damgalanmış hissettiklerini ve bu yüzden sosyal ortamlardan kaçındıklarını, suçluluk ve utanç duyduklarını saptamıştır. Katılımcılar, hissettikleri suçluluk ve utanç duygusuyla baş etmek için LGBTİ+ kimliklerini gizlemek olduğunu ifade etmişlerdir.
Treat	2006	Nicel	Tarama	15 Biseksüel 36 Lezbiyen/Gey 49 Heteroseksüel	Özel yetenekli ve LGBTİ+ bireylerin karakter özellikleri ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak.	Duygusal karakter duyarlılığında, kadınlar tüm yönelimler gruplarında erkeklerden daha yüksek puan almıştır; gey erkekler ise heteroseksüel erkeklerle yakın puanları almış ve biseksüel kadınlar ise heteroseksüel kadınlarla yakın puanlar almışlardır. Kaygı düzeyleri, kadınlarda duygusal boyutta; erkekler de ise yaratıcılık boyutunda artış saptanmıştır.
Hutcherson & Tieso	2014	Nitel	Etnografik	12 Katılımcı	Özel yetenekli ve LGBTİ+ bireylerin sosyal problemler ile karşılaştıklarında ürettikleri çözümleri saptamak. Öğretmenlerin ve okulun ayrımcı okul ortamında özel yetenekli ve LGBTİ+ bireylerin kimlik ve yetenek gelişimini desteklemek için çözüm önerileri sunmak.	Katılımcılar sosyal kabul alabilmek için kimliklerini gizlemişlerdir. Yalnızlık duygusuyla başa çıkmak için ise sıklıkla destekleyici arkadaş grubu aramış; kimliklerini anlamak ve kendilerini geliştirmek için de araştırma yapmışlardır.
Wikoff, Lane & Beck	2021	Nitel	Fenolojik	75 Katılımcı	Özel yetenekli ve LGBTQ + öğrencilerin sahip oldukları kimliklerin, sosyal-duygusal gelişimlerini ve eğitsel süreçlerinin nasıl etkilediği hakkında bilgi sağlamaktır.	Katılımcılar, akademik başarı sayesinde bir gruba aidiyet hissettiklerini, yetenekleri sayesinde akademik başarı için zorlanmadıklarını ve hatta daha çok çalıştıklarını ifade etmişlerdir.
Tuite, Rubenstein & Salloum	2021	Karma	Eş zamanlı karma desen	106 Katılımcı	Özel yetenekli LGBTİ+ öğrencilerin ev, arkadaşlar, okul bağlamında temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyini ölçmek.	Aidiyet ve başarılı olma hissi kendi cinsel kimliklerini de kabullenmelerini sağlamıştır.
Sewell	2021	Nitel	Fenolojik	4 Erkek	Özel yetenekli siyahi queer erkeklerin eğitimleri sırasında aldıkları destekler ve karşılaştıkları zorlukları saptamak.	Katılımcılar, akademik başarılarına odaklanmıştır. Başarı, farklı ve çeşitli akademik ortamlara kabul almalarını ve uyum sağlamalarını kolaylaştırırken; kendi kimliklerini anlama konusunda da yardımcı olmuştur.
Lo, Hu, Sungur & Lin	2022	Nitel	Kritik olaylar tekniği	9 Katılımcı	Özel yetenekli ve LGBTİ kimliklerine sahip olan bireylerin, cinsiyet kimliklerini geliştirme ve kabul sürecini açıklamak ve etkilendikleri çevresel uyaranları saptamak; azınlık stresini yönetmek için başvurdukları başa çıkma stratejilerini açıklamak.	Kimliklerini anlamak ve keşfetmek için araştırma yapmışlardır.

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışmalar yayın yılına, yöntemine, desenine, çalışma grubuna, amacına ve sonucuna göre incelenmiştir. Çalışmalar yayın yılına göre incelendiğinde tamamının 2000 yılı ve sonrasında yayınlandığı, ancak çoğunun 2020 yılı sonrasında olduğu görülmektedir. Çalışmaların beş tanesi nitel yalnızca birer tanesi nicel ve karma yöntemle gerçekleştirilmiştir. Karma yöntemle yapılan çalışma (Tuite vd., 2021) hem ölçekleri hem katılımcı görüşlerini içeren eş zamanlı desenle gerçekleştirilmiştir. Nicel yöntemler gerçekleştirilen çalışma (Treat, 2006) bir tarama çalışmasıdır. Nitel araştırmalarında ikisi fenomenolojik (Sewell, 2021; Wikoff vd., 2021), biri gömülü teori (Peterson, 2000), biri etnografik (Hutcheson & Tiesco, 2014), sonuncusu ise kritik olaylar (Lo vd., 2022) desenleriyle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar açısından incelenen çalışmaların LGBTİ+’li bireylere genellikle erişim sağladıkları söylenebilir. Çalışmaların altısı (Peterson, 2000; Hutcheson & Tiesco, 2014; Wikoff vd., 2021; Tuite vd., 2021; Sewell, 2021; Lo vd., 2022) katılımcıların sahip olduğu özel yetenek ve LGBTİ+ etiketinin aile, akran ve eğitim ortamlarına etkisini amaçlarken; üç çalışmada (Hutcheson & Tiesco, 2014; Sewell, 2021; Lo vd., 2022) karşılaşılan zorluklara yönelik uyguladıkları/kullandıkları başa çıkma stratejilerini belirlemek, bir çalışmada (Treat, 2006) ise özel yetenekli ve LGBTİ+ bireylerin karakter özellikleri ve kaygı düzeylerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Çalışmalar sonuçlarına göre de ele alınmıştır. İncelenen çalışmalardan ilki olan Peterson’ın (2000), çalışmasında özel yetenekli LGBTİ+ bireylerin cinsel yönelimlerinden kaynaklı kendilerini damgalanmış hissettiklerini ve bu yüzden sosyal ortamlardan kaçındıklarını, suçluluk ve utanç duyduklarını saptamıştır. Katılımcılar, hissettikleri suçluluk ve utanç duygusuyla baş etmenin yolunu çoğu zaman LGBTİ+ kimliklerini gizlemek olduğunu ifade etmişlerdir.

Hutcheson ve Tieso (2014) özel yetenek ve LGBTİ+ olmak üzere iki etiketin akran kabulünde oynadığı rol, farklı hissettikleri zamanlardaki başa çıkma stratejileri ve iki etiket arasındaki etkileşimi incelemiştir. Peterson’un (2000) çalışmasında olduğu gibi katılımcılar sosyal kabul alabilmek için kimliklerini gizlediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar yalnızlık duygusuyla başa çıkmak için sıklıkla destekleyici arkadaş grubu aramış; kimliklerini anlamak ve kendilerini geliştirmek için de araştırma yaptıklarını belirtmişlerdir (Lo vd., 2022).

Treat (2006) özel yetenekli ve LGBTİ+ bireylerin karakter özellikleri ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi psikomotor, duyuşsal, bilişsel, yaratıcılık ve duyuşsal boyutlara göre incelemiştir. Katılımcılar gey, lezbiyen, biseksüel ve heteroseksüel kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Kaygı düzeyleri, kadınlarda duyuşsal boyutta; erkekler de ise yaratıcılık boyutunda artmıştır. Sadece cinsiyet karşılaştırıldığında, kadınların psikomotor ve duyuşsal kategoride; erkeklerin duyuşsal, hayal gücü ve bilişsel kategorilerde daha yüksek puan aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Duyuşsal kategoride, kadınlar tüm yönelimler gruplarında erkeklerden daha yüksek puan almıştır; gey erkekler ise heteroseksüel erkeklerle yakın puanları almış ve biseksüel kadınlar ise heteroseksüel kadınlarla yakın puanlar almışlardır.

Wikoff ve diğerleri (2021) özel yetenekli ve LGBTQ + öğrencilerin sahip oldukları kimliklerin, sosyal-duyuşsal gelişimlerini ve eğitsel süreçlerinin nasıl etkilendiğini incelemiştir. Tuite ve Salloum (2021) ise özel yetenekli LGBTİ+ bireylerin özyeterlik ve sosyalleşme ihtiyaçlarının aile, arkadaş ve okul ortamlarındaki etkinliğini incelemiştir. Katılımcılar geç ergenlik döneminde (15 yaş civarında) farklı olduklarını hissetmiş, muhafazakâr aile yapılarından kaynaklı ebeveynlerinden destek göremeyecekleri endişesiyle sadece yakın arkadaşları ile kimliklerini paylaşmışlardır. Katılımcılar, akademik başarıları sayesinde bir gruba ait olabileceklerini keşfettikten sonra farklı akademik ortamlara (kurs, ders) yönelmişlerdir. Aidiyet ve başarılı olma hissi kendi cinsel kimliklerini de kabullenmelerini sağlamıştır. Öte yandan okulun, zorbalıktan, ebeveyn ve akran baskısından kaçınmak için tampon görevi gördüğünü de ifade etmişlerdir (Sewell, 2021; Tuite & Salloum, 2021; Wikoff vd., 2021).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada özel yetenekli ve LGBTİ+ bireyler konusunda yapılmış araştırma makalelerinin incelenmesi ve bu bireylerin güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yapılan doküman incelemesi sonucunda LGBTİ+ ve özel yetenek konusunda güncel çalışmalar daha fazla olmakla birlikte hali hazırda sınırlı sayıda yayın olduğunu göstermektedir. Bunun bir nedeni özel yetenek konusunda tanılama, eğitimi farklılaştırma, yasal politikalar gibi pek çok konunun hala öncelikli şekilde çalışmaya açık olması ve tercih edilmesi olabilir. Örneğin Türkiye’de konuyla ilgili yapılan çalışmaların çoğu algı, durum tespiti, inceleme iken çok azı tanılama, aile konularıyla ilgilidir. Özellikle program geliştirme ve tanılama çalışmalarına öncelikli olarak ihtiyaç olduğu düşünülmektedir (Kardeş Akman & Yazıcı, 2018). Bir diğer sebebi LGBTİ+ ve özel yetenek konularını aynı anda çalışan bilim insanlarının sınırlılığı veya farklı disiplinlerdeki bilim insanlarının bir araya gelmesinin

ender rastlanması olabilir. Ayrıca incelenen çalışmalardan hiçbirinin Türkiye’de gerçekleştirilmemiş olması da sıralanan sınırlılıklara ek olarak, başka nedenler de olabileceğini düşündürmektedir. Örneğin Türkiye’nin Avrupa Birliği içerisinde yer almaması, ülkenin yönetim anlayışı, genel dini inancı birer neden olarak düşünülebilir. Avrupa Birliği ülkelerinde bu bireylere yönelik ayrımcılıkla mücadele zihniyeti görülmektedir ancak bu birliğin Türkiye’deki reformlar üzerinde etkisi pek yoktur (Yılmaz, 2020).

Yöntemleri açısından incelenen çalışmaların çoğu nitel çalışma iken, bir çalışma karma yöntemle, bir çalışma nicel yöntemle gerçekleştirilmiştir. Nicel çalışmaların az olmasının bir nedeni LGBTİ+ ve özel yetenekli bireylerden oluşan geniş örneklemere ulaşma güçlüğü olabilir. Çünkü nicel çalışmalarda nitel çalışmalara nazaran genellemeye ulaşma hedefi vardır denebilir. Çalışmalar desenleri açısından çeşitlilik gösteren bir dağılımdadır denebilir. Nicel ve karma yöntemde zaten birer yöntem ve desen kullanılmıştır. Toplamda bile sınırlı sayıda çalışma olmasına rağmen farklı desenlerde nitel çalışmalar yapılmış olması ise küçük çaptaki araştırma örnekleme için bir zenginlik olarak düşünülebilir.

Çalışmalar amaçlarına göre incelendiğinde sahip olunan kimliklerin sosyal duygusal gelişim, karakter gelişimi ve önleyici müdahaleler gibi alanlarda farklılaşmakla birlikte genellikle özel yetenekli LGBTİ+ bireylerin farklı ortamlarda ve kişilerle yaşadıkları problemlere odaklanmıştır. Bunun bir nedeni de çalışmanın başında da belirtildiği gibi farklılık içinde farklı olmakla ilgili olabilir. Farklılıkların fazla olması bireylerin yalnızlaşmasını da beraberinde getirmektedir. Buradaki yalnızlık kavramı ilgili çalışmalarda “sosyal izolasyon” kavramı ile öne çıkmaktadır. Ailenin, toplumsal düzen ve dengenin ana unsuru olmasından (Günay & Bener, 2011) kaynaklı birçok toplum ve/veya kültür heteroseksüellik dışındaki cinsel yönelimi olan bireyleri toplumsal cinsiyet ideolojisine tehdit olarak görmektedir (Ünal, 2018). Bu sebeple çevreden gelen tepkilerin sonucunda sosyal kabul konusunda zorluk yaşayan özel yetenekli LGBTİ+ bireylerin içe kapandığını, depresyon ve hatta intihar girişimlerinde bulduklarını saptanmıştır. Ancak cinsel yönelimlerinin intihar eğilimi üzerine ayrıca bir etkisi bulunamamıştır (Sedillo, 2015). Çevrenin LGBTİ+’li bireylere karşı kabulü, destekleyici tutumu arttıkça bireylerin öz yeterlikleri ve psikolojik iyi oluş halleri artmış, depresyon sıklığı ve yoğunluğu azalmıştır (Legate vd., 2012).

Hutcheson ve Tieso (2014), özel yetenekli LGBTİ+ bireylerin yaşamış oldukları sosyal zorluklardan kaynaklı iki kere farklı (twice exceptional) grubuna eklenmelerini önermiştir. Ancak LGBTİ+ bireyler yetersizlik gruplarına dahil olmadığından (APA, 1973) iki kere farklı bireyler grubunun içine dahil edilmesi uygun olmayabilir. Çünkü iki kere farklı bireylerde üst

düzyer bilişsel yeteneğinin yanı sıra bir yetersizliğin de bulunduğı farklılık söz konusudur (Kalbfleisch, 2014; Moon & Reis, 2004). Yukarıda, LGBTİ+ kısmında da belirtildiğı gibi farklı yönelimler hastalık veya yetersizlik değil, yönelim farklılığıdır (Buz, 2011). Bu nedenle özel yetenekliler içerisinde temsilde cinsiyet sorunu ya da eşit olmayan temsil (Sak, 2016) içerisinde yer alması daha doğru olabilir. Dünyada LGBTİ+'ye yönelik farkındalığın artması ve toplumsal yaşamda kabul görmeye başlamasına karşın Türkiye'de farklı kimliklere karşı tutumun rijit olduğu görülmektedir (Kara, 2022).

İncelenen çalışmalarda dikkat çeken bir diğer önemli nokta başa çıkma stratejileridir. Özel yetenekli LGBTİ+ bireylerin sosyal kabul ile ilgili endişeleri ve karşılaştıkları zorbalıkları karşısında genellikle kendilerini toplumdan soyutladıkları tespit edilmiştir. Arkadaşlarına ve ailelerine kendilerini açıklayana dek yeteneklerine tutundukları saptanmıştır. Sosyal izolasyonun yanı sıra kendilerini ait hissedecekleri destekleyici arkadaş grubu arama, kimliklerini geliştirme ve kendilerini anlama için araştırma yapma (Hutcheson & Tiesco, 2014), ders çalışıp akademik başarıyla birlikte çevrenin sevgisini ve kabulünü kazanmaya çalışma olarak ifade etmişlerdir (Sewell, 2020). Ek olarak tüm çalışmalarda yer alan katılımcılar, kendilerini anlamaya çalıştıkları süreçte onların farklılıklarını anlayan ve yönlendirme yapabilecek mentörler olmasını istediklerini belirtmişlerdir.

Özel yetenekli bireylerin sosyal yaşamda karşılaştıkları güçlüklerden olan akran kabulü almak, kimliklerini kabul etmek, aile ve çevreden onay alabilmek, zekâları ve başarıları haricinde tipik gelişim gösteren bireyler gibi sosyal çevreye ihtiyaç duymak gibi ihtiyaçlar, LGBTİ+'li bireylerde de saptanmıştır. Sadece özel yetenek etiketini aldığı zaman bile bu etiketin olumlu getirileri kadar olumsuz getirileriyle de baş etmeye çalışan bir çocuk çoğu zaman kendisini, zekasını, başarısını maskeleyen eğilimi gösterebilir. Üstün taraflarını kasıtlı şekilde gizleyerek, normal gelişim gösteriyor gibi görünme eğiliminde olabilirler. Ancak özel yetenek ile LGBTİ+ kimliğine sahip bireyler, bunlardan özel yetenek etiketine tutunduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum özel yetenek etiket etkilerinin LGBTİ+'li bireylerde farklılaşabileceğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak özel yetenekli ve LGBTİ+'li bireyler, toplumda normdan kat kat farklılaşmakta ve bunun getirdiğı zorluklarla baş etmek zorunda kalmaktadırlar. İncelenen çalışmalar bu grupla ilgili henüz çok az sayıda çalışma yapıldığını göstermiştir. İlerleyen araştırmalarda LGBTİ+'li özel yetenekli bireyleri konu alan, mümkünse nicel veya karma yöntemleri de içeren çalışmaların literatürdeki boşluğu doldurabileceğini göstermektedir. Ayrıca bu grubu içeren etiket etkisi, sosyal duygusal hassasiyetler ve desteklenmesi, yalnızlık,

zorbalık gibi konuların çalışılması hem literatüre hem bu bireylerin hayatına olumlu katkılar sunabilir. Uygulama alanında ise bu bireylere mentör desteğinin fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle alanda mentör olarak rol almak isteyenlerin bu gruba ilişkin de kendilerini geliştirmeleri önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, Ö., & Mutlu, B. (2017). Üstün yetenekli çocukları anlamak: Çocukların sosyal ve duygusal sorunları. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 112-116.
- American Psychiatric Association. (1973). Homosexuality and sexual orientation disturbance: Proposed change in DSM-II, 6th printing. *APA Document Reference*, (730008), 44.
- American Psychological Association. (2009): *Report of the American Psychological Association Task Force on Appropriate Therapeutic Response to Sexual Orientation*.
- Atalay, Z. Ö. (2014). Farklılaştırılmış sosyal bilgiler öğretiminin üstün zekalı öğrencilerin akademik başarı, tutum, eleştirel düşünme ve yaratıcılıklarına etkisi.
- Ayan, S. (2014). Cinsiyetçilik: Çelişik duygulu cinsiyetçilik. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 36, 147-156.
- Bar-On, R. (2004). Bar-On emotional quotient inventory (EQ-i): Rationale, description, and summary of psychometric properties. In G. Geher (Ed.), *Measuring emotional intelligence: common ground and controversy*. NY: Nova Science.
- Barrington, B. L.& Hendricks, B. (1988), Attitudes toward science and science knowledge of intellectually gifted and average students in third, seventh, and eleventh grades. *Journal of Research in Science Teaching*, 25: 679– 687. doi:10.1002/tea.3660250806
- Bergler, E. (1956). Homosexuality: Disease or way of life?
- Berkowitz, M. W., & Hoppe, M. A. (2009). Character education and gifted children. *High Ability Studies*, 20(2), 131-142.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Buz, S. (2011). Lezbiyen gey biseksüel transseksüel travesti bireylerle sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 22(2), 137-148.
- Cobo, M. J., & López-Herrera, A. G., & Herrera-Viedma, E., & Herrera, F. (2011). Science mapping software tools: Review, analysis, and cooperative study among tools. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(7), 1382-1402.
- Coleman, E. (2007). Creating a sexually Healthier World Through Effective Public Policy. *International Journal of Sexual Health*, 19:3, 5-24.
- Çitil, M., & Ataman, A. (2018). İlköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin davranışsal özelliklerinin eğitim ortamlarına yansımaları ve ortaya çıkabilecek sorunlar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 185-231.
- Dabrowski, K., & Piechowski, M. M. (1977). *Theory of levels of emotional development*. (Vol. 1). Oceanside, NY: Dabor Science
- Davis, G. A., & Rimm, S. (1977). Characteristics of creatively gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 21(4), 546-551.

- Davis, G.A. & Rimm, S.B. (1989). *Education of the gifted and talented*. Boston: Allyn and Bacon
- De Meyer, S., & Kågesten, A., & Mmari, K., McEachran, J., & Chilet-Rosell, E., & Kabiru, C. W. et al. (2017). "Boys should have the courage to ask a girl out": Gender norms in early adolescent romantic relationships. *Journal of Adolescent Health, 61*(4), 42-47.
- Duyan, V. (2020). "Cinsel Gelişim Kuramları", *Cinsel Sağlık Eğitimi*, (3. Baskı), 258-260, Pegem, Ankara.
- Erdoğan, M. Y. (2006). Yaratıcılık ile Öğretmen Davranışları ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler. *Elektronik sosyal bilimler dergisi, 5*(17), 95-106.
- Eren, S. (2007). Toplumsal norm, ahlâk ve din. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 11*(2), 289-316.
- Eser, M. (2008). *Ana Babaların Cinsel Kimlik Gelişimiyle İlgili Tutumlarının Çocuğun Cinsel Kimlik Kazanmasına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Freud, S. (1951) [9 April 1935]. "Historical Notes: A Letter from Freud". *American Journal of Psychiatry. 107* (10):786–787. doi:10.1176/ajp.107.10.786. PMID 14819376. Hand-written letter.
- Freud, S. (2017). *Three essays on the theory of sexuality: The 1905 edition*. Verso Books.
- Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents: The DMGT as a developmental theory. *High ability studies, 15*(2), 119-147.
- Gender Spectrum. (2015). Understanding Gender. (Erişim adresi: <https://genderspectrum.org/articles/understanding-gender/> Erişim tarihi: 16.04.2023)
- Hewitt PL, Caelian CF, Flett GL, Sherry SB, Collins L, Flynn CA. 2002. Perfectionism in children: associations with depression, anxiety and anger. *Personality and Individual Differences.*; 32(6): 1052-61
- Hirschfeld, M. (2013). *The homosexuality of men and women*. Prometheus Books.
- Hutcheson, V. H., & Tieso, C. L. (2014). Social coping of gifted and LGBTQ adolescents. *Journal for the Education of the Gifted, 37*(4), 355-377.
- Kalbfleisch, M. L. (2014). Twice-exceptional learners.
- Kanlı, E. (2011). Üstün zekalı ve yeteneklilerin alan eğitiminde hızlandırma. *HAYEF Journal of Education, 8*(2), 95-104.
- Kanlı, E. (2017). Üstün yetenekli öğrencilerin bilimsel yaratıcılık düzeyleri, cinsiyet ve bilimsel tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *İlköğretim Online, 16*(4), 1792-1802.
- KAOSGL. (2021). LGBTİ+ Temel Kavramlar. Ankara. <https://kaosgldernegi.org/images/library/kolaylas-tirici-kilavuz.pdf>

- Kara, Y. (2022). Nitel Bir Araştırmanın Gösterdikleri: Türkiye’de Lgbtq+ Olmak. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute/Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (52).
- Karagöz, B., & Şeref, İ. (2019). Okuma alanındaki araştırmaların bibliyometrik özellikler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 781-799
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasözen, B., Bayram, Ö. G., & Burcu, U. M. U. T. (2011). WoS ve Scopus veri tabanlarının karşılaştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(2), 238-260.
- Kardeş, S., Akman, B., & YAZICI, D. N. (2018). Üstün yetenekliler alanında yapılmış tezlerin analizi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 11(3), 411-430.
- Krafft-Ebing, R. (1907). *Psychopathia sexualis*. F. Enke.
- Legate N., & Ryan R. M., Weinstein N. (2012). Is coming out always a “good thing?” Exploring the relations of autonomy support, outness, and wellness for lesbian, gay, and bisexual individuals. *Social Psychological and Personality Science*, 3(2), 145–152. <https://doi.org/10.1177/198550611411929>
- Lo, C. O., Hu., & S. F., Sungur, H., & Lin, C. H. (2022). Giftedness, Gender Identities, and Self-Acceptance: A Retrospective Study on LGBTQ+ Postsecondary Students. *Gifted Child Quarterly*, 66(3), 171-187.
- Lovecky, D. (1992). Exploring social and emotional aspects of giftedness in children. *RoeperReview*, 15(1), 18–25
- Merrill, S. (2021). Sexual Identity. In: *Shackelford, T.K., Weekes-Shackelford, V.A.* (eds) *Encyclopedia of Evolutionary Psychological Science*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-19650-3_3368
- Milne, H. J., & Reis, S. M. (2000). Using videotherapy to address the social and emotional needs of gifted children. *Gifted Child Today*, 23(1), 24-29.
- Moon, S. M., & Reis, S. M. (2004). Acceleration and twice-exceptional students. *A nation deceived: How schools hold back America’s brightest students*, 2, 109-119.
- National Association for Gifted Children. (2019). *A Definition of Giftedness that Guides Best Practice*.
- Norris, J. A. (2003). Looking at classroom management through a social and emotional learning lens. *Theory into practice*, 42(4), 313-318.
- Oğurlu, Ü., & Yaman, Y. (2010). Üstün zekâli/yetenekli çocuklar ve iletişim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 213-223.
- Özdemir, N. N., & Sak, U. (2013). Bilimsel yaratıcılıkta cinsiyet farklılıklarının bileşensel analizi. *TALENT*, 3(2), 53-65.
- Özenç, B. (2018). Yüksek Mahkeme'nin Eşcinsel Evlilik Kararı Işığında Eşitlik, Demokrasi ve Yargısal Denetim. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 73(2), 545-575.

- Peterson J, Duncan N, Canady KA. (2009) Longitudinal study of negative life events, stress, and school experiences of gifted youth. *Gifted Child Quarterly*. 53(1): 34- 49.
- Peterson, J. S. (2000). Gifted and gay: A study of the adolescent experience. *Gifted Child Quarterly*, 44(4), 231-246.
- Peterson, J. S., & Ray, K. E. (2006). Bullying among the gifted: The subjective experience. *Gifted Child Quarterly*, 50(3), 252-269.
- Piechowski, M. M. (1979). Developmental potential. In N. Colangelo & R. T. Zaffrann (Eds.), *New voices in counseling the gifted* (pp. 25-57). Dubuque, IA: Kendall/Hunt
- Piechowski, M.M. (1991). Emotional development and emotional giftedness. In N. Colangelo & G.A. Davis (Eds.). *Handbook of gifted education* (pp. 285–306). Needham Heights, MA: Allyn and Bacon
- Rado, S. (1940). A critical examination of the concept of bisexuality. *Psychosomatic Medicine*, 2(4), 459-467.
- Reis, S. M., & McCoach, D. B. (2000). The underachievement of gifted students: What do we know and where do we go?. *Gifted child quarterly*, 44(3), 152-170.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2004). Current research on the social and emotional development of gifted and talented students: Good news and future possibilities. *Psychology in the Schools*, 41(1), 119-130.
- Renzulli, J. S. (1988). A decade of dialogue on the three-ring conception of giftedness. *Roeper Review*, 11(1), 18-25.
- Rogers, K. B. (1986). Do the gifted think and learn differently? A review of recent research and its implications for instruction. *Journal for the Education of the Gifted*, 10(1), 17-39.
- Sak, U. (2012). *Üstün zekâlılar özellikleri tanılanmaları eğitimleri*. Ankara: MAYA.
- Sak, U. (2014). *Üstün zekâlılar: Özellikleri, tanılanmaları, eğitimleri (4. bs.)*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Saranlı, A. G., & Metin, N. (2012). Üstün Yetenekli Çocuklarda Gözlenen Sosyal-Duygusal Sorunlar. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 45(1).
- Sedillo, P. J. (2015). Gay gifted adolescent suicide and suicidal ideation literature: Research barriers and limitations. *Gifted Child Today*, 38(2), 114-120. <https://doi.org/10.1177/1076217514568557>
- Sewell, C. J. (2021). Negotiating multiple identities while gifted: Reflections from black queer gifted men. *Journal of LGBT Youth*, 18(1), 78-98
- Siann, G. (2013). *Gender, sex and sexuality: Contemporary psychological perspectives*. Taylor & Francis.
- Silverman, L.K. (1994). The moral sensitivity of gifted children and the evolution of society. *Roeper Review*, 17(2), 110–117.

- Silverman, L.K. (2007). Perfectionism: The crucible of giftedness. *Gifted Education International, Vol 23*, 233-245.
- Steiner, H. H., & Carr, M. (2003). Cognitive development in gifted children: Toward a more precise understanding of emerging differences in intelligence. *Educational Psychology Review, 15*(3), 215-246.
- Sternberg, R. J., & Davidson, J. E. (1985). *Cognitive development in the gifted and talented*.
- Taş, E. (2016). Cinsel işlev bozuklukları ve cinsel terapi. Ersanlı, K., & Kumcağız, H. (Ed.), *Cinsel sağlık eğitimi içinde 225-263 Pegem Atıf İndeksi*.
- Tezel, T. (2009). *Türkiye Sinemasında Eşcinsel Cinsel ve/veya Duygusal Yönelime Sahip Birey ya da Bireylerin Temsili*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Treat, A. R. (2006). Overexcitability in gifted sexually diverse populations. *Journal of Secondary Gifted Education, 17*(4), 244-257.
- Tuite, J., & Rubenstein, L. D., & Salloum, S. J. (2021). The Coming Out Experiences of Gifted, LGBTQ Students: When, to Whom, and Why Not?. *Journal for the Education of the Gifted, 44*(4), 366-397.
- Türk Dil Kurumu (TDK). <https://sozluk.gov.tr> adresinden 14 Nisan 2023 tarihinde cinsellik kavramının tanımı alınmıştır.
- Türk Dil Kurumu (TDK). <https://sozluk.gov.tr> adresinden 11 Nisan 2023 tarihinde norm kavramı tanımı alınmıştır.
- Ulrichs, K. H. (1994). *The Riddle of "Man-Manly Love": The Pioneering Work on Male Homosexuality* (Vol. 2). Prometheus Books.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies, (35)*, 29-56.
- Webb J.T., & Amend E.R., & Webb N.E., & Goerss J., & Beljan P., & Olenchak F.R. (2005). *Misdiagnosis and Dual Diagnosis of Gifted Children and Adults: ADHD, Bipolar, OCD, Asperger's, Depression, and other disorders*. Scottsdale, AZ: Great Potential Press
- Whiting, G. W. (2006). From at risk to at promise: Developing scholar identities among Black males. *Journal of Secondary Gifted Education, 17*(4), 222–229
- Wikoff, H. D., & Lane, E. M., & Beck, M. J. (2021). "We Need to Feel Safe": Experiences of Gifted LGBTQ+ Students and Implications for School Counselors. *Journal of LGBTQ Issues in Counseling, 15*(3), 268-289.
- World Health Organization. (2006). *Defining sexual health: report of a technical consultation on sexual health, 28-31 January 2002, Geneva*. World Health Organization.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri [Research methods in social sciences]*. Seçkin Yayınları.